

## Матеріали для теоретичного семінару

Тема: *«Кращий вчитель – це звання чи обов'язок?»*

### *План семінару:*

1. Реформування освіти і вимоги до підготовки вчителів.
2. Методики педагогічного впливу.
3. Типи вчителів. Характеристика різних типів вчителів та учнів.
4. Особливості роботи вчителя з різними категоріями дітей
5. Типові помилки молодих педагогів.

### *Література:*

1. Менделєєва «Методики педагогічного впливу.» – Педагогічна академія пані Софії. Урок № 9
2. Н. І. Харківська «Кращий вчитель – це звання чи обов'язок.» Історія та правознавство – 2008р., № 9
3. Г.В. Вишковський «Форми педагогічного впливу на уроках історії» - Історія та правознавство, 2008р. № 3
4. М. Журба «Підготовка вчителів історії в Україні: виклики і перспективи.» - Історія України, 2009р. № 35
5. Н. І. Харківська «Полікультурний компетентний педагог вимога часу» - Історія та правознавство, 2009р. № 22-24
6. Л.В. Туріщева «Особливості методичної грамотності вчителя» - Історія та правознавство, 2009р. № 9
7. Л. В. Туріщева «Психологічні аспекти професійного зростання молодого вчителя» - Історія та правознавство, 2007р. № 35
8. К.М. Побірченко « Типові помилки молодих педагогів» - Історія та правознавство, 2010р. № 22-24

### *Методики педагогічного впливу*

#### **10 способів соціально-орієнтаційного впливу**

1. «Наказ» (розпорядження, команда)
2. «Рішення»
3. «Допит»
4. «Критика»
5. «Ярлик»
6. «Погроза»
7. «Мораль»
8. «Відхід від розв'язання проблем»
9. «Гіперопіка»
10. «Акцент на особистому успіху»

#### **10 особистісно-орієнтаційних способів впливу**

1. «Прохання» (замість «Наказу»)

2. «Порада» ( замість «Рішення»)
3. «Довірча бесіда» (замість « Допиту»)
4. «Акцент на достоїнствах» ( замість «Критики»)
5. «Симпатія, що виявляється відкрито» (замість «Ярлика»)
6. «Проекція результату» ( замість «Погрози»)
7. « Стати на позицію вихованця» ( замість «Моралі»)
8. «Обговорення на рівних» (замість « Відходу від розв'язання проблем дитини»)
9. «Покладання повноважень» (замість «Гіперопіки»)
10. «Акцент на результаті діяльності» ( замість «Акценту на особистому успіху»)

### ***Психологічні типи вчителів:***

1. «Самодур». Девіз: «Ви винні, що я посередність»
2. «Фауст» Девіз: «Я зроблю тебе таким, яким хочу бачити»
3. «Наполеон». Девіз: «Учні – неприємний, але необхідний засіб для моєї творчої діяльності»
4. «Нарцис». Девіз: «Я працюю творчо, а ви мені заважаєте»
5. «Кіт Леопольд». Девіз: «Діти, давайте жити дружно»
6. «Спостерігач». Девіз: «Я вас не займаю, і ви мене не чіпайте»
7. «Штампувальник». Девіз: «Я вас люблю, але якщо буде потрібно...»
8. «Самоактуалізатор». Девіз: «Ти так само неповторний, як і я, але ми зрозуміємо одне одного»

### ***Рівні професійного самопізнання:***

1. Регулятивно-прагматичний («Самодур»)
2. Егоцентричний («Фауст», «Наполеон», «Нарцис»)
3. Стереотипно-залежний («Штампувальник», «Спостерігач», «Кіт Леопольд»)
4. Суб'єктивно-універсальний рівень

## ***КОРИСНІ ПОРАДИ ЩОДО УРОКУ***

1. Заходьте до класу набагато раніше дзвінка. Переконайтесь, що все готове до уроку. Розпочинайте урок організовано.
2. Не витрачайте часу на пошуки сторінки вашого предмета в класному журналі, на з'ясування причин відсутності учня безпосередньо на уроці. З метою уникнення цього вмістіть на відповідній сторінці, журналу закладку, чергових привчіть залишати на столі вчителю список учнів, які відсутні на уроці.
3. Починайте урок енергійно. Не задавайте питань: «Хто не виконав домашнього завдання?» Урок будуйте так, щоб кожен учень з самого його початку і до кінця був навантажений роботою. Намагайтеся не вдаватися до навчального плану.
4. На кожному уроці мотивуйте необхідність навчальної діяльності школярів, захоплюйте їх змістом матеріалу, контролюйте темп уроку, допомагайте «слабшим» школярам повірити у свої сили. Тримайте у полі зору весь клас. Особливо слідкуйте за тими учнями, в яких нестійка увага. Зразу ж попереджуйте намагання порушувати "робочий ритм уроку.
5. З метою уникнення перевантаження учнів при вивченні нового матеріалу, виділяйте ідеї курсу, теми: звертайте особливу увагу на необхідність засвоєння учнями основних предметних понять, передбачених програмою в основних вимогах до знань, умінь і навичок учнів.
6. Оцінюючи знання учнів, мотивуйте їх відповіді. Вкажіть, над чим учневі необхідно додатково попрацювати, це привчатиме їх до систематичної праці. Учень повинен звикнути до того, що вказівки вчителя потрібно виконувати своєчасно.
7. Закінчуйте урок загальною оцінкою роботи всього класу й окремих учнів, щоб всі могли відчувати задоволення від результатів праці на уроці. Намагайтеся відзначити в роботі «недисциплінованих».
8. Закінчуйте урок із дзвінком. Нагадайте черговому учневі про його обов'язок. Однак стримайтесь від зайвих зауважень.
9. Запам'ятайте: налагодження дисципліни може бути єдиною часткою педагогічної праці, де участь лише вчителя не завжди йде на користь. Звертайтеся за допомогою до самих учнів; з порушником, якого не підтримує клас, легше впоратись.
10. Не допускайте виникнення конфлікту з цілим класом або значною частиною його . Якщо конфлікт виник, не відкладаючи, шукайте розумні шляхи його розв'язання.
11. Пам'ятайте слова М. О. Добролюбова про те, що «справедливий учитель — це такий учитель, вчинки якого виправдані в очах його учнів».

### *З ЧОГО ПОЧИНАЄТЬСЯ ЕФЕКТИВНИЙ УРОК*

- На помилках учаться. Помилки потрібні для навчального процесу. Діти не повинні боятися зробити помилку.
- Давайте дітям можливість максимально проявляти свою ініціативу. Навчайте учнів самостійно думати і працювати.
- Творче ставлення до роботи та навчання — запорука ефективного уроку.
- Будь-які вміння відшліфовуються тренуванням і повторенням.
- Не у всіх дітей вистачає терпіння та наполегливості поступово переходити від простого до складного. Не дозволяйте учням зневірятися у своїх силах.
- Якщо ваш голос видає роздратування, розчарування та зневіру, то діти запам'ятають саме ці емоції, а не мудрість, яку намагалися їм «втиснути».
- Ні в чому немає однаковості, стандарту. І в сприйманні матеріалу теж. Орієнтуйтеся на кожного окремого учня.
- Найкращий той діалог, у процесі якого діти відгукуються не на слова, а на думки.
- Добрий пам'яті передують пильна увага.
- Чогось навчити можна тільки практично.
- Повторювати вивчений матеріал потрібно з інтервалами. Так економніше і ефективніше.
- Діти (і не тільки) люблять бавитися. Перетворіть заняття в гру.
- Заохочуйте дітей до нестандартного мислення.
- Створюйте проблемні ситуації на уроках. Там, де немає вибору, нема мислення.
- Якщо дитина дивується, вона починає мислити. Нові ідеї — продукт творчої уяви.
- Спостережливість можна (і треба) розвивати й тренувати.
- Цікавість — найсильніша мотивація навчання.
- Учіль дітей робити записи.
- Запам'ятовування матеріалу часто-густо залежить від його викладу. Про рівень учителя можна зробити висновок з того, як він уміє висловлюватись.
- Є два основні мотиви, які формують поведінку людини: одержати винагороду та уникнути покарання. Застосовуйте ці мотиви на уроках.
- Однаково шкідливо як переоцінювати, так і недооцінювати можливості дитини.
- Якщо вчитель стоїть, він більше привертає до себе увагу дітей.
- Дитина не любить слухати неприємні відгуки про своє навчання.
- Плануйте дискусії, виступи на уроці. Від того увага дітей посилюється.
- Про те, наскільки цікавим є зміст уроку, робіть висновок не зі свого погляду, а з погляду учнів.
- Особливо ретельно готуйте початок уроку. Часто саме він вирішує успіх цілого заняття.
- Теорема! Спробуйте довести: сила не в знанні, а в умінні.

## **Типові помилки вчителів та можливі шляхи їх подолання**

<b>Недоліки та помилки</b>	<b>Шляхи подолання</b>
Учитель дуже тихо говорить, окремі слова вимовляє нечітко, учням важко стежити, за ходом розповіді	Запитайте, чи чувають вас учні, які сидять за останніми партами, готуючись до уроку, кілька разів запишіть пояснення навчального матеріалу на магнітофон, а потім прослухайте запис на відстані, що дорівнює від учительського стола до останньої парти
Голос у вчителя надмірно гучний, школярі швидко втомлюються	Постійно змінюйте тональність свого голосу залежно від змісту матеріалу та видів навчальної діяльності
Учитель говорить у дуже швидкому темпі, учні не можуть стежити за розвитком його думки, поступово «виключаються» з навчальної роботи	Пам'ятайте, що швидкість мовлення на уроці не має перевищувати 40—50 слів за хвилину. За допомогою магнітофона час від часу перевіряйте себе вдома. А на уроці вдавайтеся до самоконтролю
Учитель часто вживає так звані слова-паразити «е-е-е», «так от» тощо	Під час самоаналізу чітко виділіть найчастіше вживані слова-паразити. Удома підготуйте невеличкий плакат з написом: «Не вживати слів: «так от, е-е-е, ну». Непомітно для учнів кладіть його перед собою. Згодом потреби в ньому не буде
Пояснюючи навчальний матеріал, учитель спрямовує погляд на стіни, поверх голів або у вікно	Намагайтеся тримати в полі свого зору всіх учнів, непомітно переводячи погляд з одного на іншого; намагайтеся по їхніх очах визначити, як вони сприймають зміст вашої розповіді
Розміщуючи таблиці або картки на дошці, вчитель затуляє частину ілюстративного матеріалу. Коли на дошці треба щось написати, відшукує місце між таблицями	Картки та великі таблиці треба вішати праворуч або ліворуч від дошки на спеціальних планках, залишаючи її вільною для записів. Працюючи з картою або таблицею, користуйтеся указкою, а самі ставайте збоку
Звертаючись до деяких учнів, учитель вказує пальцем, додаючи: «Ось ти»	Як слід запам'ятайте прізвище й імена всіх своїх вихованців. Звертаючись до конкретного учня на уроці, називайте ім'я або прізвище та ім'я, додаючи «будь ласка»
Учитель заходить до класу через 2—3 хвилини після дзвінка на урок	Заходьте до класу через 1 -2 секунди після другого дзвінка на урок, демонструючи таким чином пунктуальність і ошадливе ставлення до навчального часу
Оцінюючи якість знань, учитель нечітко формулює запитання	Вузлові запитання для перевірки знань, умінь і навичок ретельно готуйте до уроку, дбайте, щоб вони спонукали школярів до роздумів, сприяли активізації мислення
Під час усної перевірки знань учитель віддає перевагу спілкуванню лише з одним—двома учнями, не контролюючи діяльність інших	Постійно привчайтесь розподіляти увагу. Це дасть вам можливість уважно слухати відповіді вихованців, водночас контролюючи тих, хто виконує завдання біля дошки, бачити всіх учнів. Якщо відчуваєте труднощі, використовуйте спеціальні вправи
Школяр запізнився на кілька хвилин. Учитель припиняє навчальну роботу та з'ясовує причини затримки, вдається до моралізування	Мімікою висловіть своє невдоволення учневі і, не припиняючи роботи, жестом запропонуйте йому сісти за парту. Лише після уроку можете з'ясувати причини запізнення і зробити відповідне зауваження

<b>Недоліки та помилки</b>	<b>Шляхи подолання</b>
Учень відповідає на поставлене запитання, а вчитель у цей час говорить з іншим учнем, порпається у своїх паперах або байдуже дивиться у вікно	Виявляйте цілеспрямовану увагу до учня та щирий інтерес до змісту його відповіді, так, ніби ви чуєте це вперше
Після привітання учні, сівши за парти, продовжують гомоніти, а вчитель, намагаючись перекрити гамір, починає щось розповідати	Привітавшись, зосередьте свою увагу на вихованцях, помовчіть, поки в класі не запанує тиша. Лише після цього запропонуйте їм сісти й одразу залучіть до конкретної діяльності
Учитель допускає мовні огріхи: русизми, неправильні наголоси	Готуючись до уроку, перевіряйте за допомогою словника правильність вживання тих або інших мовних форм, на полях свого робочого зошита записуйте найскладніші слова, проставляйте наголоси, робіть підкреслення червоним чорнилом, тренуйтеся удома у вимові окремих слів, виразів
Учитель використовує складні наукові терміни, запозичені з іноземних мов, незрозумілі слова	Уникайте насичення мови іноземними словами, складними науковими термінами. Завжди намагайтеся відшукати рівнозначне слово чи вираз рідною мовою. У тих випадках, коли певний термін або слово не має точного відповідника в рідній мові, зупиніться на поясненні етимології цього слова, запишіть його на дошці, а учні нехай зафіксують у своїх словниках або робочих зошитах
Учитель перериває свою розповідь час від часу, щоб зробити зауваження учням, підвищуючи голос, говорить із роздратуванням	Намагайтеся не розривати логічної канви своєї розповіді. Якщо хтось порушує дисципліну, зробіть паузу та зосередьте увагу на конкретному вихованцеві. Можна підійти до нього і тихенько попросити не заважати
Під час пояснення навчального матеріалу вчитель перебуває в одній позі (стоїть біля стільця, міцно стиснувши руки на його спинці, або перед дошкою, нервово перебираючи пальцями)	Уникайте статичної пози. Використовуйте наочні посібники, технічні засоби навчання. Постійно тренуйтеся, щоб подолати нервово напруження
Під час самостійної роботи учнів учитель на перші ж прохання про допомогу «бігає» по класу, вистукуючи підборами, або намагається ходити навшпиньках	Привчайте учнів до самостійного виконання завдань. Подбайте про взуття, яке б не стукотіло й не привертало до себе уваги. По класу ходіть поважно, впевнено
Учитель пише на дошці нерозбірливо, спотворюючи букви. Витирає лише частину дошки. Залишає на іншій уривки попередніх записів	Перш ніж писати на дошці, слід повністю зітерти непотрібне. Відновіть уміння чітко, правильно писати літери
Під час пояснення нового матеріалу окремі школярі починають розмовляти, до них приєднуються інші. Але вчитель продовжує розповідь	Намагайтеся помічати найменші порушення поведінки окремими учнями, не даючи можливості долучитися до цього процесу іншим. Зробіть паузу, уважно подивіться на недисциплінованого школяра, висловіть мімікою й жестом своє незадоволення. Аналізуйте зміст і методи роботи: якщо учні втратили інтерес до вашої розповіді, треба шукати інші засоби викладу матеріалу
На уроці вчитель аналізує негативні дії, вчинки або конфлікти учнів, що призводить до марнування часу та нервового збудження вихованців	Намагайтеся нейтралізувати негативні дії вихованців засобом «підміни», тобто негайно переключивши їхню увагу на іншу діяльність, насамперед навчальну. Конфлікти аналізуйте за межами уроку
Учень не хоче працювати на уроці, всіяко демонструючи це. Учитель будь-що намагається залучити його до навчальної роботи, вдаючись навіть до авторитарних засобів впливу	Не варто бурхливо реагувати на таку поведінку школяра. Краще залишити його в спокої. Якщо всі учні класу активно виконують конкретне завдання, недисциплінований вихованець може вгамуватися і також долучитися до роботи
Учитель, вислухавши відповідь учня, оцінює її, не аргументуючи. На	Намагайтеся завжди аналізувати відповіді, підкреслюючи позитивне й указуючи на помилки. Можна спонукати школяра до

запитання учня «А чому низький бал?» вiдповiдає: «Бо ти знаєш цей матерiал недостатньо»	самоаналiзу
Учитель оцiнює учнiв, виходячи з особистого ставлення до них	Будьте об'єктивнi в оцiнюваннi знань — не виявляйте власних симпатiй чи антипатiй. Це призводить до втрати вчителем авторитету

<b>Недолiки та помилки</b>	<b>Шляхи подолання</b>
Учитель пiд тиском батькiв або учнiв iнодi змiнює ранiше виставленi бали, особливо застосовуючи «поурочнi бали»	Виявляй твердiсть i послiдовнiсть, оцiнюючи знання школяра. Якщо припустилися помилки, у присутностi всiх учнiв проаналiзуйте ситуацiю, попросiть вибачення i поставте iнший бал
Наприкинцi семестру, прагнучи мати добрий показник успiшностi класного колективу чи пiд тиском учнiв або iхнiх батькiв, учитель iнодi лiберально ставиться до пiдсумкового оцiнювання	Завжди будьте об'єктивнi. Якщо хтось з учнiв або батькiв не згоден з потенцiйним пiдсумковим балом за семестр, можна, встановивши коло навчальних завдань для опрацювання з певних роздiлiв, у присутностi всiх учнiв (або навiть батькiв) ретельно перевiрити рiвень знань, умiнь, навичок й об'єктивно iх оцiнити, не допускаючи найменшої прискiпливостi
Учитель надмiрно балакучий, повiдомляє забагато iнформацiї, хоче вразити ерудицiєю	Уникайте балакучостi та показного демонстрування ерудованостi, оскiльки це вiдвертає увагу школярiв вiд головного — засвоєння теми уроку. Зважайте на конкретнi розумовi можливостi учнiв
Учитель намагається перевiрити, як школярi зрозумiли навчальний матерiал, з'ясовуючи, у кого з них i якi виникли запитання	Необхiдно з'ясувати ступiнь усвiдомлення сутi вивченого, запропонувавши учням проблемне завдання
Учитель викликає певного учня, а потiм ставить йому запитання	Запитання треба ставити всьому класу, а потiм пропонувати певному учневи вiдповiсти на нього
Пiд час пояснення нового матерiалу чи iнструктажу учнiв учитель тримає руки в кишнях, крутить у руках ключi, подзенькує дрiбними грошима, сiдає на пiдвiконня чи на край стола, «грається» окулярами, гудзиками, краваткою чи кучерями, часто поправляє зачiску, пiдкручує вуса	Намагайтеся позбутися таких звичок. Можна записати на аркушi паперу, повiсити вдома над робочим столом нагадування: «Я повинен позбутися цих звичок!»
Учитель виявляє нерiшучiсть, бажання уникнути, обiйти складнi моменти у спiлкуваннi з учнями	Пам'ятайте й розумiйте: нiхто не розв'яже за вас педагогiчнi завдання. Активно й наполегливо Долайте труднощi, якi виникають пiд час спiлкування зi школярями
Усi проблеми, зокрема особистi, що постають перед окремими учнями, учитель намагається вирiшувати у присутностi всього класу	Є питання, якi можна обговорювати лише вiч-на-вiч
Учитель виявляє надмiрну суворiсть	Потрiбна i суворiсть, звичайно, у розумних межах. Але головною зброєю має бути здоровий гумор
Учитель зосереджує увагу на помилках учнiв, дорiкає їм, що часто стає причиною негативного ставлення до нього вихованцiв	Насамперед вiдзначаайте успiхи (навіть найменшi) в навчаннi кожного учня, заохочуйте за стараннiсть, усiяко формуйте у вихованцiв вiру у власнi сили та можливостi
Учитель виявляє дрiбязкову прискiпливiсть, часто погрожує учням: «Я вам покажу!», «Стань у куток», «Замовчи, бо пiдеш до директора» тощо	Жодний учитель, дотримуючись авторитарно-командного стилю взаємин, ще не змiг досягти вагомих успiхiв у навчально-виховнiй роботi. Спiлкування має будуватися за принципом: «Бiльше поваги до особистостi й водночас бiльше вимогливостi до неї»

За найменшого порушення дисципліни учитель залякує учня записом у щоденник, вважаючи, що це змусить батьків займатися вихованням своєї дитини	Рішуче відмовтеся від цього. Таким чином ви формуєте у вихованця негативне ставлення до себе. Неодмінно записуйте в щоденник подяку батькам за навчальні успіхи їхньої дитини, дисциплінованість, старанність, доброти тощо
Розпочавши виконання самостійних завдань, учні запитують учителя про порядок дій, способи роботи	Перш ніж залучити учнів до самостійної роботи, необхідно озброїти їх раціональними способами дій виходячи зі змісту завдання, допомогти зорієнтуватися щодо послідовності навчальних операцій
Під час самостійної діяльності частина учнів при виникненні найменших утруднень звертається до вчителя по допомогу, яку той поспішає надати	Не варто квапитися з допомогою, коли йдеться про дрібязкові речі. Адже це не сприяє розвитку розумових здібностей і можливостей, формуванню вмінь самостійної навчальної діяльності. Хай школярі привчаються власними зусиллями долати труднощі
Пояснюючи навчальний матеріал, учитель робить записи на дошці, при цьому затуляючи їх собою	Потрібно намагатися стояти праворуч від дошки, а також час від часу відступати, щоб учні могли добре бачити написане на ній

### ***Вислови відомих людей про місце і роль педагогів у вихованні людини.***

*Один із секретів педагогічної творчості полягає в тому, щоб пробудити в учителя інтерес до пошуку, до аналізу власної роботи. Хто намагається розібратися в хорошому та поганому на своїх уроках, у своїх взаєминах з вихованцями, той уже досягнув половини успіху.*

*В. О. Сухомлинський*

*Керувати – це значить знати, куди піти і як зробити шлях таким цікавим і привабливим, щоб ваші учні захотіли піти за вами.*

*Стефан Кові*

*Вчитель повинен бути артистом, митцем, гаряче закоханим у свою справу.*

*А. Чехов*

*Учитель щодня ніби виходить на сцену театру юного глядача, завіса в якому ніколи не опускається.*

*А. Райкін*

*Щоб змінювати людей, їх треба любити. Вплив на них пропорційний любові до них.*

*Й.Г. Пестолоцці*



**Учитель**  
**Я – Вчитель,**  
**Я – Любов і Відданість,**  
**Я – Віра і Терпіння.**  
**Я – Радість і Співрадість, Страждання й Жаль.**  
**Я – Істина й Серце,**  
**Совість і Шляхетність.**  
**Я – Шукач і Обдаровувач, Жебрак і Багач.**  
**Я – Вчитель і Учень, Вихователь і Вихованець.**  
**Я – Прокладач Шляху і Художник Життя.**  
**Я – Притулок Дитинства й Колиска Людства.**  
**Я – Усмішка Майбутнього й Смолоскип**  
**Сущого.**  
**Я – Вчитель від Бога і**  
**Його Помічних.**

***Ш.О. Амонашвілі***